

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

22 април 2021 година *

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 2008/48/ЕО — Договори за потребителски кредити — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи — Плащане по силата на неравноправна клауза — Неоснователно обогатяване на кредитора — Погасяване на правото на връщане — Принципи на правото на Съюза — Принцип на ефективност — Член 10, параграф 2 от Директива 2008/48 — Информация, която следва да се посочи в договор за кредит — Премахване на някои национални изисквания въз основа на практиката на Съда — Тълкуване на предишната редакция на националното законодателство в съответствие с тази съдебна практика — Действие във времето“

По дело C-485/19

с предмет преюдициално запитване на основание член 267 ДФЕС, отправено от Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов, Словакия) с акт от 12 юни 2019 г., постъпил в Съда на 25 юни 2019 г., в рамките на производство по дело

ЛН

срещу

Profi Credit Slovakia s. r. o.,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: J.-C. Bonichot, председател на състава, L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan и N. Jääskinen (докладчик), съдии,

генерален адвокат: M. Szpunar,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за Profi Credit Slovakia s. r. o., от A. Cviková, advokátka,
- за словашкото правителство, от B. Ricziová, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от G. Goddin, N. Ruiz García и A. Tokár, в качеството на представители,

* Език на производството: словашки.

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 3 септември 2020 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване е относно тълкуването на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“), на принципа на ефективност на правото на Съюза, както и на разпоредбите на Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, 2008 г., стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 2009 г., стр. 14, ОВ, L 199, 2010 г., стр. 40, ОВ L 234, 2011 г., стр. 46 и ОВ L 36, 2015 г., стр. 15), по-конкретно на член 10, параграф 2, букви з) и и) от тази директива.
- 2 Преюдициалното запитване е отправено в рамките на спор между LH и Profi Credit Slovakia s. r. o. по повод на неоснователното обогатяване на това дружество в резултат на направено от кредитополучателя плащане въз основа на клаузи от договор за потребителски кредит, за които се твърди, че са неравноправни или незаконосъобразни.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 93/13/ЕИО

- 3 Съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273):

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

- 4 Член 7, параграф 1 от тази директива гласи:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Директива 2008/48

- 5 Съгласно член 1 от Директива 2008/48 нейната цел е да сближи някои аспекти на разпоредбите на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител.

- 6 Член 3, буква и) от тази директива определя понятието „годишен процент на разходите“ (наричан по-нататък „ГПР“) за целите на тази директива като „общите разходи по кредита за потребителя, изразени като годишен процент от общия размер на кредита и, когато е приложимо, включително разходите, посочени в член 19, параграф 2“.
- 7 Член 10 от посочената директива, озаглавен „Информация, която следва да се съдържа в договорите за кредит“, гласи следното в параграф 2:

„Договорът за кредит посочва по ясен и кратък начин:

[...]

- ж) [ГПР] и общата сума, дължима от потребителя, изчислена при сключването на договора за кредит; посочват се всички допускания, използвани за изчисляването на този процент;
- з) размера, броя и периодичността на дължимите погасителни вноски и, когато е уместно, реда на разпределение на вноските между различни неизплатени суми, дължими при различни лихвени проценти за целите на погасяването;
- и) при погасяване на главницата по срочен договор за кредит, правото на потребителя да получи при поискване и безвъзмездно и по всяко време през целия срок на действие на договора за кредит извлечение под формата на погасителен план.

Погасителният план посочва дължимите плащания и сроковете и условията, отнасящи се до извършването на тези плащания; планът съдържа разбивка на всяка погасителна вноска, показваща погасяването на главницата, лихвата, изчислена на базата на лихвения процент, и, когато е приложимо, допълнителните разходи; когато лихвеният процент не е фиксиран или когато допълнителните разходи могат да бъдат променени съгласно договора за кредит, погасителният план посочва по ясен и кратък начин факта, че данните в плана са валидни само до последваща промяна на лихвения процент или на допълнителните разходи съгласно договора за кредит;

[...]“.

- 8 Член 22 от Директива 2008/48, озаглавен „Хармонизация и императивен характер на настоящата директива“, предвижда в параграф 1:

„Доколкото настоящата директива съдържа хармонизирани разпоредби, държавите членки могат да не запазят или въвеждат разпоредби, различни от предвидените в настоящата директива“.

Словашкото право

Граждански кодекс

- 9 Член 53 от Občiansky zákonník (Граждански кодекс) има следното съдържание:

„1. В потребителските договори не трябва да се съдържат клаузи, създаващи във вреда на потребителя съществен дисбаланс между правата и задълженията на договарящите страни (неравноплавна клауза). [...]

[...]

5) Неравноправните клаузи в сключен с потребител договор са недействителни“.

10 Съгласно член 107 от този кодекс:

„1) Правото да се иска връщане на полученото вследствие на неоснователно обогатяване, се погасява с изтичането на 2-годишен срок, който започва да тече от момента, в който заинтересованото лице узнае за неоснователно обогатяване и установи кой се е обогатил в негов ущърб.

2) Правото на връщане на полученото вследствие на неоснователно обогатяване се погасява по давност с изтичането на 3-годишен срок, а в случай на умишлено неоснователно обогатяване — на 10-годишен срок, считано от деня неоснователното обогатяване.

[...]“.

11 В член 451, параграф 2 от посочения кодекс „неоснователно обогатяване“ е определено като „парична облага, получена от престация без правно основание, от престация, основана на нищожен правен акт, или от престация, чието правно основание е отпаднало, както и парична облага от непочтени източници“.

Закон № 129/2010

12 *Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebitel'ských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebitel'ov a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Закон № 129/2010 за потребителския кредит и другите кредити и заеми за потребителите и за изменение на някои други закони) има за цел да транспонира Директива 2008/48 в словашкото право.

13 В редакцията му, приложима към спора в главното производство, член 9, параграф 2, буква k) от Закон № 129/2010 предвижда, че в договора за потребителски кредит трябва да са посочени размерът, броят и периодичността на дължимите погасителни вноски, лихвите и когато е уместно, редът на разпределение на вноските между различни неизплатени суми, дължими при различни лихвени проценти, за целите на погасяването.

14 За да се съобрази с тълкуването на член 10, параграф 2 от Директива 2008/48, възприето в решение от 9 ноември 2016 г., *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842, т. 51—59), словашкият законодател изменя Закон № 129/2010, така че в редакцията му, приложима от 1 май 2018 г., член 9, параграф 2, буква i) от този закон гласи, че в договора за потребителски кредит трябва да са посочени „размерът, броят и периодичността на дължимите погасителни вноски и когато е уместно, редът на разпределение на вноските между различни неизплатени суми, дължими при различни лихвени проценти, за целите на погасяването“.

15 Според член 11, параграф 1 от Закон № 129/2010 в редакцията, приложима по делото в главното производство, счита се, че потребителският кредит е „освободен от лихви и разходи“, ако съответният договор не съдържа изискуемите данни по член 9, параграф 2, букви а)—к) от този закон или не посочва надлежно ГПП в ущърб на потребителя.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 16 На 30 май 2011 г. ищецът в главното производство и Profi Credit Slovakia сключват договор за потребителски кредит в размер на 1500 eur, ведно с лихва в размер на 70 % и ГПР 66,31 %, тоест общо за сумата от 3698,40 eur, която следва да бъде изплатена на 48 месечни вноски от 77,05 eur, без да се прави разбивка на погасителните вноски между главницата, лихвата и другите разноси в тежест на кредитополучателя.
- 17 От акта за преюдициално запитване се установява, от една страна, че според условията на посочения договор Profi Credit Slovakia може още от първия ден на договорното правоотношение да събере разноси в размер на 367,49 EUR в замяна на оставената на потребителя възможност да получи в бъдеще съгласие за отлагане на погасяването на кредита. Поради събирането на тези разноси ищецът в главното производство не получава уговорената сума от 1500 EUR, а остатъкът от 1132,51 EUR, тоест 24 % по-малко, при положение че дори не е било сигурно, че този потребител е щял да използва в бъдеще платената възможност да отложи плащането.
- 18 От друга страна, в акта за преюдициално запитване се посочва, че посоченият в този договор ГПР (66,31 %) е по-нисък от размера на лихвата (70 %), което би могло да е свързано с факта, че ГПР не е бил изчислен въз основа на действително изплатената от Profi Credit Slovakia сума. В този акт се уточнява, че в словашкото право неправилното посочване на ГПР се санкционира със загубата за кредитодателя на правото на заплащане на лихвите и на разноските във връзка с кредита.
- 19 На 2 февруари 2017 г., след като е погасил изцяло кредита, ищецът в главното производство е уведомен от юрист, че клаузата от разглеждания договор относно разноските за отлагане на плащането е неравноправна и че дадената му информация относно ГПР не е била точна.
- 20 На 2 май 2017 г. ищецът в главното производство предявява иск, за да си възстанови разноските, събрани според него неоснователно. В защита Profi Credit Slovakia се позовава на изтекла давност за правото на иск на заинтересованото лице. С решение от 15 ноември 2018 г. Okresný súd Prešov (Районен съд Прешов, Словакия) отхвърля иска.
- 21 Сезирана с въззивна жалба от ищеца в главното производство, запитващата юрисдикция, Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов, Словакия), приема, че в много отношения спорният договор може да се определи като противоречащ на приложимите норми на правото на Съюза в областта на защитата на потребителите.
- 22 На първо място, тази юрисдикция посочва, че по силата на разпоредбите на член 107, първа и втора алинея от Гражданския кодекс правото на връщане поради неоснователно обогатяване се погасява:
 - или след двегодишен давностен срок, наричан „субективен“, който започва да тече от момента, в който заинтересованото лице е узнало за неоснователно обогатяване и е установило кое е обогатилото се за негова сметка лице; този срок, изглежда, в случая е бил спазен, тъй като между получаването на информацията от ищеца в главното производство (2 февруари 2017 г.) и предявяването на иска му (2 май 2017 г.) са изтекли по-малко от две години,
 - или след тригодишен давностен срок, наричан „обективен“, който започва да тече от момента на неоснователното обогатяване; в случая изглежда, че този срок вече е изтекъл, тъй като между изплащането на разглежданите в главното производство разноси и подаването на исковата молба са изтекли повече от три години,

- или при „умишлено“ неоснователно обогатяване, след десетгодишен давностен срок, който също започва да тече от момента на неоснователното обогатяване; в случая този срок, изглежда, не е изтекъл.
- 23 Запитващата юрисдикция отбелязва първо, че обективният давностен срок започва да тече и изтича, независимо че увреденият потребител не е узнал за неравноправния или незаконосъобразен характер на договорната клауза в основата на неоснователното обогатяване. Според нея такава национална норма може да засегне правото на ефективна съдебна защита, гарантирано в член 47 от Хартата, и да е несъвместима с практиката на Съда относно защитата на потребителите, предвидена по-конкретно в Директива 93/13 и Директива 2008/48.
- 24 След това, ако се приеме, че такъв давностен срок, който се прилага независимо от възможното незнание на потребителя, е в съответствие с правото на Съюза, запитващата юрисдикция се пита дали същото се отнася за възложената му доказателствена тежест. Във връзка с това тя посочва, че в миналото словашките юрисдикции са прилагали посочените по-горе национални разпоредби по благоприятен за потребителите начин, като са приемали лесно наличието на умисъл за неоснователното обогатяване и като са позволявали на заинтересованите лица да се ползват от дългия десетгодишен давностен срок, но този подход е бил поставен под въпрос от решение на Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) от 18 октомври 2018 г.
- 25 От това решение следвало, че потребителят, който се позовава на специалния обективен давностен срок, трябва да докаже, че кредитодателят действително е имал намерението да се обогати без основание за негова сметка и че ако това не е доказано, може да му бъде противопоставен общият тригодишен давностен срок. Словашките юрисдикции от по-долен ранг били длъжни да се съобразяват с това решение. Запитващата юрисдикция обаче счита, че това решение може да е в противоречие с член 47 от Хартата и с принципа на ефективност на правото на Съюза, тъй като според нея за потребител, който не разполага с цялата информация, е практически невъзможно да представи исканото доказателство.
- 26 Накрая, ако Съдът приеме, че такава доказателствена тежест е съвместима с изискванията на правото на Съюза, ще се поставят въпросите, от една страна, когато кредитодателят е юридическо лице, за кое физическо лице потребителят трябва да докаже, че е знаело за нарушението на правата му, и от друга страна, какъв интензитет на нарушението на правата си трябва да докаже.
- 27 На второ място, запитващата юрисдикция отбелязва, че в изпълнение на решение от 9 ноември 2016 г., Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842) словашкият законодател е изменил Закон № 129/2010 като е премахнал, считано от 1 май 2018 г., задължението за посочване в договорите за потребителски кредит на падежите за плащане на погасителните вноски за главницата, лихвата и другите разходи в тежест на кредитополучателя, което фигурирало в член 9, параграф 2, буква к) от този закон в редакцията, приложима по настоящото дело в главното производство, по отношение на което релевантната дата е 30 май 2011 г. Това задължение е заменено със задължението в такива договори да се посочва „периодичността на плащанията“, предвидено в член 9, параграф 2, буква и) от посочения закон в редакцията, приложима, считано от 1 май 2018 г.
- 28 В решение от 22 февруари 2018 г. обаче Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) постановява, че по отношение на сключените преди 1 май 2018 г. договори, като разглеждания в главното производство, словашките юрисдикции са длъжни да достигнат до резултата, който се получава от посоченото законодателно изменение, като тълкуват първоначалната разпоредба по начин, съвместим с правото на Съюза, така че

кредитодателите да са длъжни да посочват в такива договори изискваната в тази разпоредба информация единствено общо, а не с разбивка на главницата, лихвите и другите свързани с кредита разходи.

- 29 В този контекст запитващата юрисдикция се пита дали действието на директивите, така както го признава практиката на Съда, допуска юрисдикция на държава членка да тълкува национална разпоредба, обявена за несъвместима с правото на Съюза, по начин, който е в съответствие с това право, без да мотивира решението си, нито да се основе на обичайните способности на тълкуване. Тя се пита освен това дали би могла, ако прецени, че тълкуване в съответствие с правото на Съюза ще доведе до тълкуване *contra legem*, да придаде директен ефект на член 10, параграф 2, букви з) и и) от Директива 2008/48 и да не приложи съответната национална разпоредба по отношение на договорното правоотношение между страните по делото в главното производство по аналогия с това, което било прието от Съда, по-специално в областта на дискриминацията.
- 30 Запитващата юрисдикция подчертава връзките, които съществуват между посочените въпроси и тези, поставени на Съда по делото, по което е постановено решение от 5 септември 2019 г., *Rohotovost* (C-331/18, EU:C:2019:665), постановено след постъпването на преюдициалното запитване, предмет на настоящото дело.
- 31 При тези обстоятелства *Krajský súd v Prešove* (Областен съд Прешов) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„А.

- 1) Трябва ли член 47 от [Хартата] и имплицитно свързаното с него право на ефективна съдебна защита на потребителя да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като член 107, параграф 2 от [словашкия] Граждански кодекс относно погасяването на правото на потребителя след обективен давностен срок от три години, по силата на която правото на потребителя да иска връщане на изпълнена въз основа на неравноправна договорна клауза престация, се погасява и тогава, когато потребителят не е в състояние да се запознае с неравноправната договорна клауза и давността тече дори когато потребителят не е знаел за неравноправния характер на договорната клауза?
- 2) Ако правната уредба, по силата на която въпреки незнанието на потребителя правото му се погасява след обективен срок от три години, е съвместима с член 47 от Хартата и с принципа на ефективност, запитващата юрисдикция има следния въпрос:

Противоречи ли на член 47 от Хартата и на принципа на ефективност национална правна уредба, въз основа на която на потребителя е възложена тежестта на доказване пред съда на факта, че на лицата, действащи за сметка на кредитора, е известно, че той нарушава правата на потребителя, в настоящия случай, като не посочва точния ефективен [ГПР], кредиторът нарушава законова норма, както и да докаже знанието, че в такъв случай кредитът е безлихвен и като начислява лихва, кредиторът се обогатява неоснователно?

- 3) При отрицателен отговор на [втория въпрос] по отношение на кои лица измежду управителите, съдружниците или търговските представители на кредитора потребителят трябва да докаже, че им е известно изложеното [във втория въпрос]?
- 4) При отрицателен отговор на [втория въпрос] каква степен на познаване е достатъчна, за да се постигне целта, тоест да се докаже умисълът на [кредитодателя] да наруши прилаганата на финансовия пазар правна уредба?

Б.

- 5) Допуска ли действието на директивите и на свързаната с тях практика на Съда на Европейския съюз, отразена по-специално в решения от 19 април 2016 г., DI (C-441/14, EU:C:2016:278), от 5 октомври 2004 г., Pfeiffer и др. (C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 113 и 114), от 19 януари 2010 г., Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21, т. 48), от 15 април 2008 г., Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, т. 100), от 24 януари 2012 г., Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33, т. 25 и 27) и от 15 януари 2014 г., Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, т. 38), национална практика, въз основа на която националният съд стига до извод за съответствие с правото на Съюза, без да прилага методите на тълкуване и без надлежно мотивиране?
- 6) Ако след прилагане на методите на тълкуване, по-конкретно като телеологическо тълкуване, автентично тълкуване, историческо тълкуване, систематично тълкуване, логическо тълкуване (методът а contrario, методът reductione ad absurdum), и след прилагане на националното право в неговата цялост, за да се постигне целта по член 10, параграф 2, букви з) и и) от Директива 2008/48 [...], съдът стигне до извода, че съответстващо на правото на Съюза тълкуване води до положение contra legem, възможно ли е в такъв случай по аналогия например с отношенията в случай на дискриминация или на защита на работниците и служителите да се придаде директен ефект на посочената по-горе разпоредба от [тази] директива с оглед на защитата на продавачите и доставчиците в отношенията с потребителите при договори за кредит и да не се приложат законовите разпоредби, които противоречат на правото на Съюза?“.

По преюдициалните въпроси

По компетентността на Съда и допустимостта на преюдициалното запитване

- 32 На първо място, Profi Credit Slovakia изразява съмнения относно редовността на следваната от запитващата юрисдикция процедура при отправяне на преюдициалното ѝ запитване, като посочва, че то не е имало възможност да изложи предварително становище по основанията за спиране на изпълнението.
- 33 В това отношение обаче е важно да се припомни, че в рамките на посоченото в член 267 ДФЕС производство, основано на ясно разделение на правомощията между националните юрисдикции и Съда, обстоятелството, че преюдициален въпрос, свързан с правото на Съюза, евентуално е поставен без обсъждането му при спазване на състезателното начало, не е пречка Съдът да бъде сезиран с такъв въпрос и при всяко положение Съдът не следва да проверява дали актът за преюдициално запитване е постановен съобразно националните правила за съдебната организация и съдопроизводството (вж. в този смисъл решение от 30 април 2020 г., Blue Air — Airline Management Solutions, C-584/18, EU:C:2020:324, т. 39—41 и цитираната съдебна практика).
- 34 На второ място, Profi Credit Slovakia изтъква, че поставените от запитващата юрисдикция въпроси не са допустими, тъй като, от една страна, те не се отнасят нито до тълкуването на разпоредби от правото на Съюза за хармонизиране на националните норми за давността, нито до действието на директивите, от друга страна, че член 51 от Хартата ограничава приложното ѝ поле до положенията, при които държавите членки прилагат правото на Съюза, и накрая, че тези въпроси са безполезни с оглед на решаването на делото в главното производство.
- 35 От своя страна словашкото правителство твърди, че първият въпрос е недопустим, тъй като не отговаря на посочените в член 94, буква в) от Процедурния правилник на Съда изисквания за мотивиране. Според това правителство от това следва, че не трябва да се разглеждат следващите три въпроса, поставени като продължение на първия. При всяко положение

третият и четвъртият въпрос не били от компетентността на Съда, тъй като те били относно тълкуването на норми от националното право. От друга страна, петият и шестият въпрос не били необходими за решаване на делото в главното производство, тъй като не следвало Съдът да решава дали е възможно съответстващо на правото на Съюза тълкуване на посочените норми от словашкото право и освен това имало друго правно основание, позволяващо искът да се уважи направо.

- 36 В това отношение, що се отнася до първия и втория преюдициален въпрос, следва да се посочи, че по същество те са относно тълкуването на член 47 от Хартата, във връзка с принципа на ефективност на правото на Съюза.
- 37 По силата на член 51, параграф 1 от Хартата разпоредбите ѝ се отнасят до държавите членки единствено когато те прилагат правото на Съюза, и според постоянната съдебна практика понятието „прилагане на правото на Съюза“ по смисъла на тази разпоредба предполага съществуването на връзка между правния акт на Съюза и разглежданата национална мярка, надхвърляща сходството между разглежданите области или непрякото въздействие на едната от областите върху другата с оглед на определените от Съда критерии за преценка (вж. в този смисъл решения от 22 януари 2020 г., *Baldonado Martín*, C-177/18, EU:C:2020:26, т. 57—59 и от 16 юли 2020 г., *Adusbef и др.*, C-686/18, EU:C:2020:567, т. 51 и 52).
- 38 Освен това, видно от практиката на Съда, само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от преюдициално решение, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда, които в това отношение се ползват с презумпция за релевантност. Следователно, след като поставените въпроси се отнасят до тълкуването или валидността на норма от правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе, освен ако е видно, че исканото тълкуване няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, ако проблемът е от хипотетично естество или още ако Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на посочените въпроси (вж. в този смисъл решения от 16 юли 2020 г., *Facebook Ireland и Schrems*, C-311/18, EU:C:2020:559, т. 73 и от 8 октомври 2020 г., *Union des industries de la protection des plantes*, C-514/19, EU:C:2020:803, т. 28 и 29).
- 39 Безспорно в случая в първите два поставени от запитващата юрисдикция въпроси не се посочва друг акт от правото на Съюза освен Хартата. От изложените в акта за преюдициално запитване мотиви обаче се установява, че в тях ясно и в достатъчна степен се прави връзка между нормите за давността в член 107, параграф 2 от Гражданския кодекс, приложими към иск, предявен от потребител като ищеца в главното производство, и разпоредбите от вторичното право на Съюза, чиято цел е да се гарантира защитата на потребителите.
- 40 Всъщност запитващата юрисдикция се пита по-специално дали тези национални норми могат да се отразят не само на правото на ефективна съдебна защита, закрепено в член 47 от Хартата, но също и да навредят на пълното действие на разпоредбите относно неравноправните клаузи в Директива 93/13 и на разпоредбите относно потребителските кредити в Директива 2008/48.
- 41 С други думи, както посочва генералният адвокат в точки 31—33 и 52 от заключението си, с първите си два въпроса тази юрисдикция иска да получи разяснения, за да може да се произнесе по съответствието с директиви 93/13 и 2008/48 на словашките разпоредби относно давностните срокове, приложими по отношение на иск, предявен във връзка с потребителските договори.
- 42 При това положение първите два въпроса са допустими.

- 43 Що се отнася до третия и четвъртия преюдициален въпрос, важно е да се отбележи, че по същество те са относно доказването на умисъла на неоснователното обогатяване, което се изисква, за да може да се приложи десетгодишният давностен срок, предвиден в член 107, параграф 2, *in fine* от Гражданския кодекс, и по-специално относно определянето на лицата, за които трябва да се докаже, че са имали такова намерение, както и относно степента на осведоменост в това отношение, която трябва да са имали тези лица.
- 44 В това отношение следва да се отбележи, че нито в текста на тези два въпроса, нито в свързаните с тях мотиви на акта за преюдициално запитване има данни, от които да може да се установи някаква връзка между тях и някоя разпоредба от правото на Съюза. Необходимостта да се получи тълкуване на правото на Съюза, което да е от полза за националния съд, изисква последният да спазва стриктно изискванията относно съдържанието на преюдициалното запитване, посочени изрично в член 94 от Процедурния правилник, с който запитващата юрисдикция би следвало да е запозната. Така, както предвижда посоченият член 94 и за да не бъдат недопустими поставените въпроси, е необходимо преюдициално запитване да съдържа, от една страна, обобщено изложение на релевантните факти или най-малкото изложение на фактическите обстоятелства, на които се основават въпросите, и от друга страна, изложение на мотивите, поради които запитващата юрисдикция има въпроси относно тълкуването или валидността на някои разпоредби на правото на Съюза, както и установената от нея връзка между тези разпоредби и националното законодателство, приложимо по делото в главното производство (вж. в този смисъл решение от 19 април 2018 г., *Conorzio Italian Management и Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, т. 21, 22 и 24 и цитираната съдебна практика).
- 45 От това следва, че трябва да се приеме, че третият и четвъртият въпрос, поставени на Съда от запитващата юрисдикция, са недопустими, тъй като мотивите в акта за преюдициално запитване не са достатъчни, за да може Съдът да даде полезен отговор на тези два въпроса.
- 46 Накрая, що се отнася до петия и шестия преюдициален въпрос, доводите, изложени от Profi Credit Slovakia и от словашкото правителство, не са достатъчни, за да оборят презумпцията за релевантност, с която се ползват тези въпроси в съответствие с припомнената в точка 38 от настоящото решение съдебна практика, като се има предвид, че по същество те са относно способите за тълкуване на нормите от националното право, приложими по делото в главното производство, в съответствие с правото на Съюза, особено с оглед на член 10, параграф 2, букви з) и и) от Директива 2008/48, така както го тълкува Съдът.
- 47 При това положение основанието за недопустимост, което словашкото правителство извежда от наличието на друго правно основание, а именно неточното посочване на ГПР в спорния договор, което позволявало да се уважи искът в главното производство, без да се разглежда незачитането на задължението за посочване на разбивка на погасителните вноски между главницата, лихвите и другите разходи, понесени от кредитополучателя, при всяко положение не може да се възприеме. В това отношение следва да се отбележи, от една страна, че Съдът вече е отхвърлил сходни доводи в решение от 5 септември 2019 г., *Pohotovosť* (C-331/18, EU:C:2019:665, т. 35 и 38) и от друга страна, че различията между делото в главното производство и това, по което е постановено това решение, на които се позовава това правителство, не са основание да се възприеме друго решение освен постановеното отхвърляне.
- 48 От изложеното по-горе следва, че петият и шестият въпрос са допустими.

По първия въпрос

- 49 В самото начало следва да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда задачата на последния е да даде на националния съд полезен отговор, който да му

позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът трябва да преформулира въпросите, които са му зададени (вж. по-специално решения от 17 декември 2015 г., *Neptune Distribution*, C-157/14, EU:C:2015:823, т. 33 и от 25 ноември 2020 г., *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, т. 24).

- 50 Въпреки че по настоящото дело от формална гледна точка запитващата юрисдикция ограничава въпросите си само до тълкуването на член 47 от Хартата, това обстоятелство не е пречка Съдът да ѝ предостави всички насоки за тълкуване, които могат да бъдат полезни по делото в главното производство, като извлече от цялата информация, предоставена от запитващата юрисдикция, и по-специално от мотивите на акта за преюдициално запитване, разпоредбите от правото на Съюза, които изискват тълкуване предвид предмета на спора (вж. в този смисъл решения от 17 декември 2015 г., *Neptune Distribution*, C-157/14, EU:C:2015:823, т. 34 и от 8 май 2019 г., *PI*, C-230/18, EU:C:2019:383, т. 43).
- 51 В случая първият поставен въпрос трябва да се разбира в смисъл, че по същество с него се цели да се установи дали принципът на ефективност трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която предвижда, че по отношение на иск, предявен от потребител, за да си възстанови недължимо платени суми на основание на неравноправни клаузи по смисъла на Директива 93/13 или на клаузи, противоречащи на изискванията на Директива 2008/48, се прилага тригодишен давностен срок, който започва да тече от деня, в който е осъществено неоснователното обогатяване.
- 52 В това отношение следва да се отбележи, че в съответствие с постоянната съдебна практика при липсата на правна уредба на Съюза в съответната област, във вътрешния правен ред на всяка държава членка, в съответствие с принципа на процесуална автономия, трябва да се определят процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, при условие че посочените правила, от една страна, не са по-неблагоприятни от правилата относно сходни съдебни производства по вътрешното право (принцип на равностойност) и от друга страна, не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (принцип на ефективност) (вж. в този смисъл решения от 16 юли 2020 г., *Saixabank* и *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 83 и от 6 октомври 2020 г., *La Quadrature du Net* и др., C-511/18, C-512/18 и C-520/18, EU:C:2020:791, т. 223 и цитираната съдебна практика).
- 53 Що се отнася специално до принципа на ефективност, единствен посочен по това дело, съгласно постоянната практика на Съда винаги когато се поставя въпросът дали национална процесуална норма прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, трябва да се държи сметка за мястото на тази норма с оглед на цялото производство, неговия ход и неговите особености пред различните национални инстанции. В тази перспектива следва, ако е необходимо, да се вземат под внимание принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като принципа за гарантиране на правото на защита, принципа на правната сигурност и правилното развитие на производството (вж. по-специално решения от 15 март 2017 г., *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, т. 53 и от 9 юли 2020 г., *Raiffeisen Bank* и *BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 60).
- 54 Освен това Съдът е уточнил, че задължението на държавите членки да осигурят ефективността на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, предполага именно за правата, произтичащи от Директива 93/13 изискване за ефективна съдебна защита, прогласено също в член 47 от Хартата, което се отнася особено за процесуалните норми за основаните на тези права иски (вж. в този смисъл решения от 17 юли 2014 г., *Sánchez Morcillo* и *Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, т. 35 и от 31 май 2018 г., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, т. 49).

- 55 Именно с оглед на тези аспекти следва да се провери дали може да се счита, че национална норма относно давността, като посочената в точка 51 от настоящото решение, е в съответствие с принципа на ефективност, като се има предвид, че тази проверка трябва да включва не само продължителността на оспорвания в главното производство срок, а също и условията за неговото прилагане, включително възприетия фактор, обуславящ момента, от който срокът започва да тече (вж. в този смисъл решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Société Générale, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 61).
- 56 Първо, що се отнася до възражението за изтекла давност срещу исковете, предявени от потребители, за да претендират права, които черпят от правото на Съюза, е важно да се отбележи, че сама по себе си такава норма не противоречи на принципа на ефективност, доколкото прилагането ѝ не прави практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на предоставените права, в частност с Директива 93/13 и с Директива 2008/48.
- 57 Всъщност Съдът вече е признал, че защитата на потребителя не е абсолютна и че определянето на разумни преклузивни срокове за оспорване в интерес на правната сигурност е съвместимо с правото на Съюза (решения от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Société Générale, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 56 и от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 82 и цитираната съдебна практика).
- 58 По-конкретно, Съдът вече е постановил, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат национална правна уредба, която, при все че предвижда, че искът за установяване на недействителността на неравнопавна клауза в договор, сключен между продавач или доставчик и потребител, не се погасява по давност, предвижда давностен срок за иска, с който се претендира реституционният ефект на тази констатация, при условие че са спазени принципите на равностойност и на ефективност (вж. в този смисъл решения от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Société Générale, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 58 и от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 84).
- 59 Второ, що се отнася до предвидената продължителност на разглеждания давностен срок, която в случая е три години, Съдът е постановил, че доколкото този период от време е предварително установен и известен, давностен срок с такава продължителност по принцип изглежда достатъчен, за да даде възможност на съответния потребител да подготви и упражни правото си на ефективна защита пред съд, така че сама по себе си тази продължителност не е несъвместима с принципа на ефективност (вж. в този смисъл решения от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Société Générale, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 62 и 64 и от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 87 и цитираната съдебна практика).
- 60 Трето, що се отнася обаче до определения начален момент на разглеждания давностен срок, при обстоятелства като тези по делото в главното производство, съществува немалък риск, съответният потребител да не предяви в императивния срок правата, които му предоставя правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 5 март 2020 г., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, т. 22 и цитираната съдебна практика), което ще го постави в положение, при което не е възможно да може да претендира правата си.
- 61 Всъщност от дадените от запитващата юрисдикция обяснения, по-специално в първия въпрос, се установява, че предвиденият в член 107, параграф 2 от Гражданския кодекс тригодишен срок започва да тече от датата, на която е осъществено неоснователното обогатяване, и че давността изтича дори ако потребителят не е в състояние да прецени сам, че договорна клауза е неравнопавна или не е узнал, че съответната клауза е неравнопавна.

- 62 В това отношение е необходимо да се държи сметка за положението на потребителя като по-слаба страна в отношенията му с продавачите или доставчиците от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента си на информираност и за обстоятелството, че е възможно потребителите да не познават или да не осъзнават обема на правата си, произтичащи от Директива 93/13 или от Директива 2008/48 (вж. в този смисъл решения от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Société Générale, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 65—67 и от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 90 и цитираната съдебна практика).
- 63 Впрочем, както посочва по същество генералният адвокат в точки 71—73 от заключението си, договорите за кредит, като този между страните в главното производство, по принцип се изпълняват през периоди със значителна продължителност и поради това, ако събитието, от което започва да тече тригодишният давностен срок, е всяко извършено от кредитополучателя плащане, което запитващата юрисдикция следва да провери, не е изключено поне за част от направените плащания давността да изтече дори преди да изтече срокът на съответния договор, поради което такъв режим на давността може редовно да лишава потребителите от възможността да претендират връщане на плащанията, направени по силата на клаузи, противоречащи на посочените директиви.
- 64 Поради това следва да се приеме, че тъй като процесуални правила, като разглежданите в главното производство, изискват от потребителя да предяви претенциите си пред съда в срок от три години, считано от датата на неоснователното обогатяване, и доколкото това обогатяване може да е осъществено в хода на изпълнението на дългосрочен договор, те могат да направят изключително трудно упражняването на предоставените му с Директива 93/13 или с Директива 2008/48 права и при това положение такива правила нарушават принципа на ефективност (вж. по аналогия решения от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Société Générale, C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 67 и 75 и от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 91).
- 65 От друга страна, както отбелязва генералният адвокат в точки 87 и 89 от заключението си, умисълът на продавача или доставчика, който използва клауза, за която се приема, че е неравноправна, не се отразява на правата, които потребителите черпят от разпоредбите на Директива 93/13, както и от член 10, параграф 2 от Директива 2008/48. Поради това не може от потребителя да се изисква да докаже умисъла в поведението на съответния продавач или доставчик, за да може да претендира правата, произтичащи от тези разпоредби. От това следва, че възможността да бъде продължен тригодишният давностен срок, при условие че потребителят докаже умисъл на продавача или доставчика, като предвидената в член 107, параграф 2 от Гражданския кодекс, не може да обори констатацията, направена в предходната точка от настоящото решение.
- 66 С оглед на всички изложени дотук съображения на първия въпрос следва да се отговори, че принципът на ефективност трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, според която по отношение на иск, предявен от потребител, за да му бъдат възстановени суми, неоснователно заплатени в изпълнение на договор за кредит, на основание на неравноправни клаузи по смисъла на Директива 93/13 или на клаузи противоречащи на Директива 2008/48, се прилага тригодишен давностен срок, който започва да тече от деня, в който е осъществено неоснователното обогатяване.

По втория въпрос

- 67 Тъй като вторият въпрос е поставен само ако отговорът на първия въпрос е отрицателен, не следва да му се отговаря, като се има предвид даденият утвърдителен отговор на първия въпрос.

По петия и шестия въпрос

- 68 С петия и шестия въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество пита Съда относно начина, по който да се направи съответстващо на правото на Съюза тълкуване на национална правна уредба, обявена за несъвместима с изискванията, произтичащи от член 10, параграф 2, букви з) и и) от Директива 2008/48, както е тълкуван в решение от 9 ноември 2016 г., *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842), когато спорният договор за кредит е сключен преди постановяването на това решение и преди изменение на посочената национална правна уредба, осъществено, за да бъде съобразена с възприетото в него тълкуване.
- 69 В това отношение е важно да се уточни, че в точка 59 от това решение, относно член 9, параграф 2 от Закон № 129/2010 в редакцията приложима през 2011 г., разглеждан и по настоящото дело, Съдът тълкува член 10, параграф 2, букви з) и и) от Директива 2008/48 в смисъл, че в срочния договор за кредит, който предвижда погасяването на капитала с последователните плащания, не трябва да се посочва под формата на погасителен план каква част от всяко плащане ще бъде отредена за изплащане на тази главница и че тези разпоредби във връзка с член 22, параграф 1 от тази директива не допускат държава членка да предвижда такова задължение в националната си правна уредба.
- 70 В решение от 5 септември 2019 г., *Pohotovosť* (C-331/18, EU:C:2019:665, т. 51) Съдът потвърждава, че член 10, параграф 2, букви з)—и) от посочената директива във връзка с член 22, параграф 1 от нея не допуска национална правна уредба, съгласно която договорът за кредит трябва да съдържа разбивка на всяка погасителна вноска, която да показва погасяването на главницата, лихвите и другите разходи.
- 71 От друга страна, следва да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда тълкуването, което последният дава на норма от правото на Съюза, уточнява и изяснява значението и приложното поле на тази норма, както тя трябва или е трябвало да се разбира и прилага от момента на нейното влизане в сила. Следователно, така разтълкувана, нормата може и трябва да се прилага от съда дори към правоотношения, възникнали и установени преди влизането ѝ в сила и преди решението по искането на тълкуване, ако освен това са налице условията, които позволяват пред компетентните юрисдикции да се отнесе спор по прилагането на посочената норма (вж. в този смисъл решение от 5 септември 2019 г., *Pohotovosť*, C-331/18, EU:C:2019:665, т. 53).
- 72 При това положение по делото в главното производство запитващата юрисдикция трябва да тълкува, като използва признатите от вътрешното право методи, словашките разпоредби, приложими към датата на сключване на разглеждания договор, а именно 30 май 2011 г., във възможно най-пълна степен, в съответствие с Директива 2008/48, съобразно тълкуването ѝ в решение от 9 ноември 2016 г., *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842). Тази юрисдикция не би имала основание да приеме, че е изправена пред невъзможност да тълкува съответните национални разпоредби в съответствие с правото на Съюза единствено поради факта че тези разпоредби са тълкувани в несъвместим с това право смисъл (вж. в този смисъл решения от 5 септември 2019 г., *Pohotovosť*, C-331/18, EU:C:2019:665, т. 54 и 55 и от 5 март 2020 г., *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, т. 42 и 44).
- 73 Макар това задължение за съответстващо тълкуване на националното право да е ограничено от общите принципи на правото, и по-конкретно от принципа на правна сигурност, в смисъл, че не може да служи за основа на тълкуване *contra legem* на националното право, националните юрисдикции, включително тези, които се произнасят като последна инстанция, трябва евентуално да изменят постоянната национална съдебна практика, ако тя се основава на

тълкуване на националното право, което е несъвместимо с целите на директива (вж. в този смисъл решения от 5 септември 2019 г., Pohotovosť, C-331/18, EU:C:2019:665, т. 56 и от 5 март 2020 г., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, т. 43 и 45).

- 74 В случая Съдът вече е постановил в решение от 5 септември 2019 г., Pohotovosť (C-331/18, EU:C:2019:665, т. 57), че член 10, параграф 2 и член 22, параграф 1 от Директива 2008/48, както се тълкуват в решение от 9 ноември 2016 г., Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842), са приложими към договор за кредит като разглеждания в главното производство, сключен преди постановяване на това решение и преди изменението на националната правна уредба, прието с цел да се осигури съответствие с възприетото в това решение тълкуване. При това Съдът приема, че субсидиарните въпроси на запитващата юрисдикция по делото, по което е постановено решение от 5 септември 2019 г., Pohotovosť (C-331/18, EU:C:2019:665), които се отнасят, както по настоящото дело, до евентуалното действие на тези разпоредби от Директива 2008/48 по отношение на съществуващото правоотношение между частноправните субекти, страни по делото в главното производство, в неустановената хипотеза на невъзможно тълкуване на тази правна уредба в съответствие с правото на Съюза са останали без предмет.
- 75 С оглед на всички изложени по-горе съображения на петия и шестия въпрос следва да се отговори, че член 10, параграф 2 и член 22, параграф 1 от Директива 2008/48, както са тълкувани в решение от 9 ноември 2016 г., Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842), са приложими към договор за кредит, сключен преди постановяването на това решение и преди изменението на националната правна уредба, осъществено с оглед на съобразяване с възприетото в посоченото решение тълкуване.

По съдебните разноски

- 76 С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

- 1) Принципът на ефективност трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, според която по отношение на иск, предявен от потребител, за да му бъдат възстановени суми, неоснователно заплатени в изпълнение на договор за кредит, на основание на неравноправни клаузи по смисъла на Директива 93/13/ЕО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори или на клаузи, противоречащи на Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета, се прилага тригодишен давностен срок, който започва да тече от деня, в който е осъществено неоснователното обогатяване.
- 2) Член 10, параграф 2 и член 22, параграф 1 от Директива 2008/48, както са тълкувани в решение от 9 ноември 2016 г., Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842), са приложими към договор за кредит, сключен преди постановяването на това решение и преди изменението на националната правна уредба, осъществено с оглед на съобразяване с възприетото в посоченото решение тълкуване.

Подписи: